(د ملنګ له کچکوله – د یو څو کلماتو بهیر)

سلسله - ګڼه: 001001001

# د قرآن کریم د تدبر او عملي ژند داحیاء منشور

## (د الهي کلام په رڼا کې د امت فکري بیداري او اصلاح)

لیکونکی: طالب العلم – م. ح. ع

ایمیل: dequrantadburpashto@protonmail.com

تویټر: تدبر پښتو @PsTdbr32975

فیسبوک: تدبر پښتو /https://www.facebook.com/share/1BVNT3H6Qy

ټلیګرام: تدبر پښتو t.me/pashtotadbur

# سریزه

**(د ملنګ له کچکوله ــ د یو څو کلماتو بهیر)**

دا لیکنه نه مقدمه لري، نه پایله، نه ادعا لري او نه ادعايي لورى. دا د ملنګ د کچکول هومره صادق، ساده، او بېتکلفه بهیر دی، چې هر څه پکې شته، خو د هیڅ شي دعوه نه لري.

کچکول، چې د ملنګ هست او نیست پکې نغښتی وي، نه د بازار جنس دی، نه د درباریو سوغات. دا د کوڅو، دروازو، دربارو، مدرسو، او د خلکو د زړه له کنجونو راټول شوی رزق دی. دلته شونې ده چې یو زرګري ګاڼه هم وي، او د یو سړک د ماشوم کاڼی هم. خو د ملنګ د کچکول ارزښت په همدې ګډوډۍ کې دی – چې له بېنظمۍ نه معنا جوړه کړې، له سوال نه مال جوړ کړی، او له خاموشۍ نه فریاد.

دغه بهیر هم د همدې کچکول یو ډول دی. دا کلمات د لیکوال ابتکار نه، بلکې د علماوو، مفکرینو، او د هغوی د ژوند د اوږدو شبګیریو رڼاګانې دي؛ دا د هغو استادانو د فکر غږ دی، چې لیکوال ورته د سوال لاس نیولی، او بیا یې دا ګاڼې ستاسو د ذهن او زړه پر لمنو ورول غواړې.

هره قطعه، هره جمله، هره خبره ـــ لکه د کچکول یوه ټوټه، یوه تحفه، یوه اشاره ده. ځینې خبرې به درته غږ وکړي، ځینې به چپ وي؛ ځینې به تا وزنګوي، او ځینې به درسره غلي کښېني. خو دا یقین وساته چې دا هره یوه د زړه له درده او د فکر له ژورې ریښې راوتې ده.

موږ له الله تعالی نه دا غوښتنه (دعا) کوو، چې دا کچکولي کلمات ستاسو د فکر پر مځکه د برکت باران شي، ستاسو د زړه د تشو خونو لپاره یو نسیم شي، او ستاسو د روح د ستړیا لپاره یو تکیه شي.

که څه هم بې نظمه، تکراري ښکاري، خو شاید د یوه لوړ نظم تفسیر وي. که څه هم سوال ښکاري، خو شاید د معرفت غنا پکې نغښتې وي. او که څه هم د ملنګ له کچکوله راوتي، خو شاید ستا د فکر د تخت زینت شي.

## ...او آخر کې،

په دې اوږده او شفافه مقدمه کې، موږ تاسي ته دا هم وایو چې زموږ د دې کچکولي بهیر **لومړی سوغات به د یوه قرآني آیت څېړنه وي.** دا به د وحي، عقل ، فطرت، او انسان د ادراک پر بنسټونو رڼا اچوي، او د ژور فکر، د زړه درزا، او د روح غږ ته به غوږ نیسي.

له الله تعالی څخه دا غوښتنه (دعا) کوو چې دا پیل ـ **"نعم البداية"** ـ وګرځي، د علم، بصیرت، او هدایت پر لور د یو مبارک سفر پیل شي.
د ملنګ له کچکوله دا لومړی تحفه، ستاسو له زړه سره د دوستۍ لاس درکولو طمعه لري.

## د قرآن کریم د آیتونو پر دې تدبر یوه ضروري یادونـه

ګرانه لوستونکیه: دا چې د قرآن کریم ترجمه نورو ژبو ته، که مستحیله نوې، نو ډیره سخته کار خو حتما دی، نو ځکه علماء کرام ترجمو ته د (ترجمة معاني القرآن) نوم ورکوي، بناءً زه دلته د قرآن کریم د آیتونو د تر جمې او تفسیر په لټه کې نه یم، ځکه دا خبره زما د علم او طاقت څخه اوچته ده، زه فقط د قرآن کریم د آیت لوستلو پر وخت چې کوم فکر زما ذهن ته راځي هغه لیکم، که زما دا خاطرې له حق سره برابرې راخیږي، نو الحمد لله دا زما د رب انعام دی، چې زه یې شاکر یم، او که نه دا د شیطان القاء ده چې زه بیا له الله تعالی نه د مغفرت غوښتونکی یم، او شریعت له هغه نه مبرا دی

که ته غواړې د قرآن کریم ژورې او مستندې معناوې او تفسیرونه زده کړې، لله الحمد دعلماء کرامو معتمدو ترجمو او تفسیرونو ته نن ورځ لاس رسی اسان دی، نو د علماء کرامو مستندو تفسیرونو او ترجمو ته مراجعه وکړه. هلته به خپله فکري تنده په پر امنه توګه ماته کړې.

په درناوي / لیکوال

### لوستونکو ته یادونه

### محترمه: السلام علیکم ورحمة الله تعالی و برکاته

**لغوي بحث** پر آیة کریمه باندې، چې باید لومړی مې ذکر کړی وای، د عامو لوستونکو حالت ته پر کتو مې آخر ته نقل کړی، که ته له علمي اصطلاحاتو سره آشنایي لرې، نو مهر باني وکړه لومړی هغه بحث په آخر د صفحاتو کې وګوره، بیا بیرته د سر صفحاتو، د تر جمې او تفسیر برخې ته راشه.

**په در ناوي**

# بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله ربّ العالمين، وأشهد أن لا إله إلّا الله وحده لا شريك له، وأشهد أنّ محمّدا عبده ورسوله، صلّى الله عليه وعلى آله وصحبه وسلّم تسليما كثيرا.

أمّا بعد ..

فإنّ أحسن الحديث كتاب الله، وخير الهدي هدي محمّد صلى الله عليه وسلم، وشرّ الأمور محدثاتها، وكلّ محدثة بدعة، وكلّ بدعة ضلالة، وكلّ ضلالة في النّار.

"إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ(4)" (سورة الفَاتِحَة)

دا آيت د **سورة الفاتحة زړه** او د **قرآن کريم د رسالت محور** دی.
په بل عبارت: دا آيت د **عبد او رب** تر منځ د تړون کلمه ده — له دې پرته نه بندګي معنا لري، نه دعا روح لري.

🌿 **روانه ترجمه:**

**يوازې د تا عبادت کوو، او يوازې له تا مرسته غواړو.**

🌼 **تفسير (د معنا وضاحت):**

**1️⃣ د خطاب بدلېدل — له "غيبت" نه "مخاطب" ته**

په پيل کې سورت د غيبت په سبک و، لکه:

«الحمد لله رب العالمين، الرحمن الرحيم، مالك يوم الدين»
هلته الله ته د دريم شخص په توګه نسبت و (هغه رب دی، هغه رحمن دی).
خو دلته ناڅاپه خطاب بدلېږي:
«إياك نعبد» — يعني اوس بنده د معرفت او حمد له مقدمې وروسته مستقيم د رب حضور ته داخل شو.
دغه بدلون د **وصال لحظه** ده؛ له معرفت نه حضور ته انتقال.

**2️⃣ "إياك نعبد" — توحيد العبادة**

"عبادت" د بندګۍ، تسليمۍ، او طاعت جامع مفهوم لري.
دلته **"إياك"** د مفعول به تقديم شوې — يعني "يوازې د تا عبادت کوو".
دا د **توحيد عملي اعلان** دی.
هر څوک وايي: *لا إله إلا الله*، خو دلته يې عملي شکل دی:

نه يوازې باور لرم چې ته معبود يې، بلکې زه عملًا يوازې تا ته سجده کوم، اطاعت درته کوم، قانون له تا نه اخلم.

### 3 وإياك نستعين" — توحيد الاستعانة

"استعانة" يعني د وسايلو نه کار اخيستل خو د زړهٔ اعتماد يوازې په الله کول.
دلته مؤمن وايي:

موږ د کار وسيلې کاروو، خو مدد يوازې له تا غواړو.
نه د مال، نه د قدرت، نه د خلکو، نه د دولت نه.

په دې سره د انسان **رواني، فکري، او ايماني توازن** پيدا کېږي:
نه مغرور کېږي (ځکه ځان عاجز ويني)،
نه مايوس کېږي (ځکه رب سره متصل دی).

### 4 ترتيب د آيت اعجاز دی:

عبادت له استعانت نه مخکې راغلی، ځکه:

- **عبادت هدف دی،**
- **استعانت وسيله ده.**
  يعني موږ مرسته غواړو چې وکولای شو عبادت وکړو.
  نه دا چې عبادت کوو تر څو مرسته راشي — بلکې برعکس.

💡 **د ژوند سره ربط (فکري بصيرت):**

| ژوندی بُعد | تدبري معنا | تطبيق په ژوند کې |
|---|---|---|
| د بندګۍ شعور | ټول کارونه د الله د خوښۍ لپاره وي | نيت اصلاح کړه، هر کار د عبادت نيت سره وکړه |
| د توحيد عملي کول | له مخلوق نه د باطن اتکا پرېکول | يوازې پر الله توکل، نه پر وسايلو |
| د قدرت سرچينه | مرسته يوازې له الله | د سختو حالاتو پر مهال: "إياك نستعين" |
| د دعوت او خدمت روحيه | عبادت ټولنيز مسؤوليت هم دی | کار د امت لپاره د عبوديت برخه کړه |

| ژوندی بُعد | تدبري معنا | تطبيق په ژوند کې |
|---|---|---|
| د توازن فلسفه | نه جبر، نه تفويض، بلکې توکل | عمل وکړه، خو نتيجه الله ته پرېږده |

---

🌸 **فکري بصيرت:**

- دا آيت د **انسان او رب تر منځ تړون** دی؛ بندګي له شناخت وروسته، استعانت له اخلاص وروسته.
- دا د **قرآن کريم منځنی روح** دی: عبوديت + استعانت = صراط المستقيم.
- دا د **اسلامي تمدن اساس** دی، ځکه امت چې د الله بندګي وکړي او له الله څخه مرسته وغواړي، **نه ذليل پاتې کيږي نه بې‌لارې.**

اوس به موږ له تلاوت او فهم نه راواړوو **د استنباط، قانون، او منهج ژوند ته.**
آيت «إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ» د **توحيد، شريعت، او تمدن** د مثلث بنسټ دی.
راځې دا آيت د **اصول فقه او تدبر فقهي زاويې** نه له ژور تحليل سره وڅېړو:

🔹 **١ .اصولي استنباط: د آيت فقهي قاعدې**

🧩 **(أ) قاعده: «الأصل في العبادة التوقيف»**

له «إياك نعبد» نه فقها دا قاعده اخلي چې عبادت يوازې هغه ډول کيږي چې الله يې امر او شريعت يې بيان کړی وي.
📚 دليل: "إياك" د حصر صيغه ده، نو عبادت نه په بدعت، نه په تقليد، بلکې په اتباع مشروع کيږي.

🧩 **(ب) قاعده: «لا استعانة إلا بالله في الحقيقة»**

«وإياك نستعين» د توحيد الأفعال بنسټ دی.
📚 فقهياً: هر استعانت که د وسيلې په حد کې وي، جايز ده (لکه د ډاکټر او وسيلو کارول خو که په زړه کې اعتماد د الله نه بل چا سره وي، دا شرک ته نژدې کيږي.

🧩 **(ج) قاعده: «تقديم المقصود على الوسيلة»**

ترتيب د آيت د اصولي منهج نښه ده — عبادت (هدف) مخکې دی، استعانت (وسيله) وروسته.

📚 له دې قاعدې نه د مقاصد فقه یوه ستره قاعده جوړېږي:
**مشروع هدف مشروعه وسیله غواړي.**

🧩 **(د) قاعده: «العمل عبادة إذا صلح النية»**

د عبادت مفهوم عام دی، هر جایز عمل چې د الله لپاره وي، عبادت ګرځي.
📚 فقهياً: دا د **تحويل العادات إلى عبادات** اساس دی.

🌿 **۲ .د شریعت مقاصد: د آیت مقصد**

| مقصد شرعي | توضيح | تطبیق |
|---|---|---|
| **تحقيق التوحيد** | د عبودیت خالصه کول له هر ډول شرک نه | د باطن اصلاح، نیت صفا کول |
| **تحقيق الحرية الروحية** | د مخلوق له بندګی خلاصون | له سیاسي، اقتصادي، او فکري استعمار نه نجات |
| **تحقيق الاعتماد على الله** | نفس او امت په توکل روزل | د تربیې او دعوت بنسټ جوړول |
| **التزكية والإخلاص** | عبادت بې ریا، بې نفاق، خالص | د عبادت نیت خاص د الله لپاره روزل |
| **تحقيق العبودية الكلية** | ټول ژوند د بندګۍ نظام لاندې راوستل | د نظام العبودية تطبيق په اقتصاد، سیاست، او علم کې |

⚖️ **۳ .فقهي استنباط عملي تمرين (اصول فقه تطبیق)**

| نص | القاعدة الاصولية | الاستنباط العملي | مثال تطبيقي |
|---|---|---|---|
| إياك نعبد | التعهد للوجوب | عبادت واجب دی | لمونځ، زکات، صوم، حج |
| إياك نعبد | الحصر يفيد التوحيد | عبادت باید خالص وي | نیت تصحیح، ترک الرياء |
| إياك نستعين | مفهوم الحصر | مدد یوازې له الله | دعاء، استخاره، توکل |

| نص | القاعدة الاصولية | الاستنباط العملي | مثال تطبيقي |
|---|---|---|---|
| نعبد + نستعين | الجمع بين العبادة والعمل | عبادت او عمل یو روح لري | د علم طلب، دعوت، خدمت ټول عبادت دی |
| تقديم نعبد | الترتيب له مقاصدو سره تړلی | هدف مخکې، وسیله وروسته | اصلاح نیت مخکې له پلان |

---

### 🌺 ۴. د فقهي تدبر نتیجه

1. دا آیت د **عبادة الله وحده** فقه تثبیتوي؛ یعنې ټول نظامونه، قوانین، او وسایل باید د الله د بندګۍ د تحقق وسیله وي.
2. دا آیت د **الوسائل والمقاصد** فقه ښیي؛ یعنې وسیله که مشروع نه وي، عبادت فاسدېږي.
3. دا آیت د **النية، الإخلاص، التوكل** فقه ته عمق ورکوي — دا درې د عبادت روح دي.
4. دا د **العمل المؤسسي والدعوي** بنسټ هم ږدي: امت یوازې د الله بندګي کوي، او یوازې د هغه مرسته غواړي؛ نو سیاست، دعوت، علم، او جهاد ټول د همدې محور پر مدار ګرځي.

### 🌍 ۵. د عملي استنباط نقشه

| مرحله | هدف | عمل |
|---|---|---|
| 🎯 نیت | هر عمل په اخلاص | د نیت د تصحیح تمرینونه |
| 🕌 عبادت | د ظاهري او باطني بندګۍ یووالی | د عبادت فلسفه تدریس، د نیت دفترونه |
| 🛠️ استعانت | د مشروع وسایلو کارول، خو توکل پر الله | د دعا، توکل، استخاري تمرینونه |
| 🧭 نظامي | د امت جمعي عبودیت | د اسلامي اداري د عبودیت محور جوړول |

| مرحله | هدف | عمل |
|---|---|---|
| 🕊️ تمدني | د عبوديت پر بنسټ تمدن جوړول | د «حضارة العبودية» فکر ترويجول |

## د مسلمانانو حالت، د واقعيت تشخيص، د اصلاحاتو لار، د عملي تطبيق نقشه

دا پړاو د "حقيقت او واقعيت" ځلور لوري يو ځای کوي — آيت څه غواړي، امت څه کوي، موږ چېرته ولاړ يو، او څنګه هدف ته رسېدلای شو.
آيت «إيّاك نعبد وإيّاك نستعين» د مسلمان د ژوند محور او د امت د تمدن بنسټ دی، خو له بده مرغه، **موږ د دې آيت د غوښتنې برعکس** يو ژوند جوړ کړی.
راځي دا تحليل په څلورو پړاوونو کې مفصلاً وګورو:

### 🟡 ١. د آيت غوښتنه (مطلوب رباني)

| اړخ | الهي غوښتنه | توضيح |
|---|---|---|
| **عقيدوي** | عبوديت خالصه د الله لپاره | هېڅ يو مخلوق، نظام، دولت، يا شخص د عبادت او اطاعت ځای نه نيسي. |
| **روحي** | توکل، اعتماد، استعانت يوازې له الله نه | انسان په وسيلو تکيه نه کوي، بلکې په وسيلو کې الله ويني. |
| **اجتماعي** | ټول امت د عبوديت يو امت شي | عبادت يوازې فردي نه وي، بلکې يو **مدني نظام** شي. |
| **عملي** | هر کار د بندګۍ نيت سره وشي | تجارت، علم، سياست، دعوت — ټول د "إياك نعبد" روح ولري. |

### 🟣 ٢. د مسلمانانو اوسنی حالت (الواقع المؤلم)

| ډګر | حالت | تشخیص |
|---|---|---|
| **عقیده** | د الله د عبادت د مفکورې تحریف | عبودیت د مسجد تر دیوالونو محدود شوی، خو اقتصاد او سیاست د "غربي الهه وو" تابع دی. |
| **توکل** | اعتماد پر وسایلو، نه پر الله | د زور، پیسې، نظام، ټکنالوژي، او د غرب پر مرستې تکیه. |
| **عبادت** | ظاهري، بې روح عبادت | لمونځونه د زړه له حضور نه خالي، نیتونه د شهرت او عادت لپاره. |
| **تمدن** | د بندګۍ پر ځای د تقلید تمدن | امت د خالق د قانون پر ځای د مخلوق قانون ته غاړه ایښې. |
| **دعوت او علم** | د عبودیت له روح نه جلا علم | مکتب او پوهنتون دواړه بې روحه، بې توحیده علم ته رسېدلي. |

### 🌘 ۳. د اصلاحاتو لار (خروج من الواقع إلى المطلوب)

#### 🔹 الف ـ د فکر اصلاح

د امت اصلاح له فکر نه پیلېږي.
**توحید عملي کړه، نه یوازې عقیدوي.**

- تدریس: توحید العبادة + توحید الاستعانة
- شعار: "الله زموږ مقصود، او مدد زموږ له الله."

#### 🔹 ب ـ د نیت اصلاح

"نعبد" له زړه نه خالص کړه — هر کار د الله لپاره وکړه.

- تمرین: نیتونه ولیکه، وڅېره چې څو یې د الله لپاره دي.
- روزنه: د "نیة دفتر" جوړول د دعوتي او اداري کارکوونکو لپاره.

#### 🔹 ج ـ د عمل اصلاح

عبادت له شعائرو نه د نظام مرحلې ته ورسوه.

- د عبوديت د نظام تطبيق: اقتصاد، تعليم، حکومت، اخلاق.
- "نعبد" په عمل کې: شريعت د قانون، نه د نصيحت په بڼه.

### ◆ د - د توکل او استعانت اصلاح

"نستعين" يوازې په الله — دا مانا لري:
نه سياسي اتکاء پر طاغوتي نظامونو، نه فکري استعمار.

- تمرين: د دعا، استخاره، او مشورې د نظام روزنه.
- بنسټ: د "استعانة بالله" د تربيوي ماډل جوړول.

## 🌔 ۴. د عملي تطبيق نقشه (خلاصه پلان)

| محور | هدف | عمل | مسؤل |
|---|---|---|---|
| **فردي روزنه** | د عبوديت شعور | د نيت تصحيح، د توکل تمرين، د عبادت فلسفه | ښوونکي / داعيان |
| **مکتب** | د عبوديت علمي نصاب | "العبودية لله" مضمون د فقه، تفسير، او اخلاق ترمنځ | د علمي شورا |
| **اداره او دعوت** | د توکل سازماني فرهنګ | هر تصميم د دعا او استخاره له روح سره | مشران / اداري |
| **ټولنه** | د عبوديت تمدن | شريعت د ژوند نظام په عمل کې راوستل | علماء، مفکرين، دعوتګر |

## 🌱 ۵. فکري نتيجه:

«إياك نعبد» د امت د هويت خبره ده،
«وإياك نستعين» د امت د قوت منبع ده.

که امت د لومړۍ برخه (عبوديت) له شعوره محروم شو، نو عبادت بې نظامه شو؛
او که د دويمې برخه (استعانت) له روح نه محروم شو، نو نظام بې الله شو — او دا د امت زوال دی.

## تدبري تمرين او روزنيز چوکاټ

دا پړاو د تدبر **عملي اړخ** دی — يعني څنګه دا آيت له فکري بصيرت نه **عملي ژوند، دعوتي پلان، او تمدني نقشې** ته انتقال کړو.
آيت «إيّاك نعبد وإيّاك نستعين» د **توحيد التطبيقي** بنسټ دی، نو تمرينات به هم درې سطحو ته وېشلي وي:
**(فردي – دعوتي – ټولنيز)**، او د هرې سطحې لپاره به جدولونه او عملي پلانونه جوړ کړو.

### 🧭 ١. د آيت تدبري بنسټ

| مفکوره | تشريح |
|---|---|
| إيّاك نعبد | د هدف تصحيح — موږ د الله د بندګۍ لپاره پيدا شوي يو. |
| وإيّاك نستعين | د وسيلې تصحيح — مرسته يوازې د الله نه، خو د وسايلو په مشروع کارولو سره. |
| ترتيب آيت | عبوديت (هدف) مخکې، استعانت (وسيله) وروسته — دا د هر دعوتي او اداري نظام د جوړښت قاعده ده. |

### 🌿 ٢. د فرد لپاره تدبري تمرينونه

| تمرين | تشريح | طريقه / عملي ګام |
|---|---|---|
| 🎯 تدريب النية | هر ورځ درې نيتونه د الله لپاره تصحيح کړه. | د "نية دفتر" جوړول – هر سهار نيتونه وليکه او ماښام ارزونه وکړه. |
| 🕊️ تمرين التوكل | هر کار د الله په نوم پيل کړه او پايله پرې وسپاره. | مخکې له هر کاره: "اللهم إني أستعين بك" ووايه، او د زړه له ژورې باور پرې وکړه. |
| 🌅 تدريب العبادة الشاملة | هر کار ته د عبادت نيت ورکړه. | د ورځني جدول هر عمل ته يو اخروي نيت وټاکه. |

| تمرين | تشريح | طريقه / عملي ګام |
|---|---|---|
| 📿 تمرين الذكر العملي | "إياك نعبد" په ذکر بدل کړه. | کله ستونزه درشي، ووايه: "إياك نعبد، وإياك نستعين"، او زړه ورسره وصل کړه. |
| 💡 تدبر شخصي | هره ورځ له آيت سره يو د زړه مکالمه وليکه. | پوښتنه: "زه په کوم کار کې له الله پرته تکيه کوم؟" — او ځان ته عملي حل وليکه. |

### 🕌 ۳. د دعوت او تعليم لپاره روزنيز چوکاټ

| محور | هدف | عملي تمرين / پلان |
|---|---|---|
| التربية الإيمانية | د توحيد العملي ژوندي کول | هر درس بايد د "إياك نعبد" د روح له زاويې تحليل شي. |
| فقه الدعوة | د وسايلو مشروع استعمال | روزنيز درس: "الوسيلة لا تقدَّس، بل تُوظَّف" — د دعوتي وسايلو تحليل. |
| القيادة الإيمانية | د الله پر توکل اداره کول | د "مجالس الاستخارة" او "القرارات بعد الدعاء" اصول. |
| العبودية في العمل الدعوي | دعوت ته اخلاص او هدف ورکول | هر دعوتګر خپل "دعوتي نيت" د دفتر په سر کې وليکي. |
| الاستعانة الجماعية | يو ځای د الله مرسته غوښتل | د هفتې يو د "دعاء مجلس" چې ټول د يوه هدف لپاره دعا کوي. |

### 🕊️ ۴. د ټولنې او نظام لپاره تطبيقي پلان

| محور | اصلاح هدف | عملي ګامونه |
|---|---|---|
| **تعليمي نظام** | د عبوديت محور | د فکري مضامينو نصاب کي "العبودية لله" داخلول. |
| **اداري نظام** | توکل + مشوره | هر تصميم له مشورې او د الله د ذکر سره شروع. |
| **اقتصادي نظام** | له استعمار خلاصه معيشه | د حلال رزق فلسفه، د ربا مخنيوی، د توکل اقتصاد. |
| **سياسي فکر** | حاکميت الله | د اطاعت قانون د الله د بندګی پر بنسټ تنظيم. |
| **دعوتي مؤسسات** | د "نعبد / نستعين" ماډل | هره اداره د خپل کار هدف د عبوديت له زاويې وټاکي. |

### 🌺 ۵ .د عملي روزني جدول (۷ ورځنی تطبيقي پلان)

| ورځ | موضوع | تمرين | نتيجه |
|---|---|---|---|
| ۱ | نيت تصحيح | درې نيتونه د الله لپاره وټاکه | د نيت دفتر پيل |
| ۲ | توکل | يو کار يوازې د الله په توکل ترسره کړه | د زړه اعتماد وازمېيه |
| ۳ | دعا | د الله مرسته په يو عملي کار کي وغواړه | استعانت تمرين |
| ۴ | علم + عمل | يو علمي مطلب د عبادت نيت سره زده کړه | علم عبادت شو |
| ۵ | خدمت | يو انسان ته خالص خدمت وکړه | عبوديت اجتماعي شو |
| ۶ | ذکر | "إياك نعبد" د زړه ذکر جوړ کړه | حضور قلبي تجربه |

| ورځ | موضوع | تمرين | نتيجه |
|---|---|---|---|
| ٧ | تفکر | يو ساعت د خپل ژوند هدف ته وګوره | عبوديت فلسفه ژوره شوه |

### 🌼 ۶. د تدبر عملي شعارونه

💭 **د زړه شعار :**"زه د الله بنده يم، نه د وسايلو غلام."

🛠️ **د کار شعار :**"هر عمل د الله لپاره."

🤝 **د ټولنې شعار :**"موږ ټول يو امت يو، د الله بندګان يو."

🌍 **د تمدن شعار :**"تمدن د عبوديت پر محور."

### 🌿 ۷. د تدبر نتيجه (روحاني او تمدني حاصل)

1. **فرد** له "تکبر" نه "عبوديت" ته بدلېږي.
2. **دعوت** له "شعار" نه "منهج" ته لوړېږي.
3. **ټولنه** له "تقليد" نه "توحيد" ته راګرځي.
4. **تمدن** له "غرب محوري" نه "الله محوري" ته حرکت کوي.

**(د دعوت، تعليم، اداري او ټولنې لپاره تطبيقي مادلونه)**

د آيتونو **واقعي انزال او تطبيق** زموږ د عصر او امت له ځانګړي حالت سره نښلول کېږي، تر څو د قرآن کريم حکم د ژوند، دعوت، تعليم او اداري په رګونو کې جاري شي.

🎯 **هدف:**

د الهي هدايت د نصوصو عملي کول د ملت په واقع، فرهنګ، سياسي او علمي چاپېريال کې — داسې چې آيتونه يوازې تلاوت نه، بلکې نظام، فکر، او عمل شي.

**الف ـ د واقع تشخيص (تشخيصُ العِلَّة)**

| اړخ | واقعيت | د آيت/آيتونو غوښتنه | توپير / خلأ |
|---|---|---|---|
| د فرد ايمان | ډېرى افراد قرآن کريم تلاوت کوي خو تدبر نه کوي | "أفلا يتدبرون القرآن" | د تدبر فرهنګ نشتوالی |
| د تعليم منهج | علوم په تجزيه تدريس کېږي، د روح او مقاصدو ربط کم | "كتاب أنزلناه إليك ليدبروا آياته" | د نصوصو او واقع ترمنځ فاصل |
| د دعوت طرز | دعوت ډېر خطابي دی، تحليلي او مقاصدي نه | "ادعُ إلى سبيل ربك بالحكمة" | د حکمت او تحليل کمښت |
| د ادارو نظام | اداري نظم د شريعت مقاصدو سره سمون نه خوري | "إن الله يأمر بالعدل" | د عدالت تطبيق ناقص |
| د ټولنې ارزښتونه | فرهنګ پر غربي اصطلاحاتو ولاړ | "صبغة الله ومن أحسن من الله صبغة" | د اسلامي صبغې زوال |

**ب ـ د تطبيقي ماډلونو طرحه**

**1 د فرد لپاره**

| موخه | تمرين | وسيله |
|---|---|---|
| تدبر فعالول | هره ورځ يو آيت لوستل، د "سؤال التدبر" پر بنسټ ژور فکر کول | تدبري دفتر |
| د شريعت مقصد پېژندل | د مقاصد القرآن کريم کورس (عدالت، رحمت، تزکية) | تدريسي جزوه |
| عمل په آيت | هره اونۍ يو آيت عملي کول (مثلاً: العدل، الصدق، الإحسان) | عملي جدول |

**2 د تعليم لپاره**

| برخه | تطبيقي کار | تمه شوې نتيجه |
|---|---|---|
| منهج | د تفسير، اصول فقه، او اخلاق يوځای کول د آيتونو د مقاصدو له مخې | جامع فهم |
| روزنيز پلان | د "تدبر + تحليل + تطبيق" درې مرحليي درس جوړول | فکري بيداري |
| استاد روزنه | د "مقاصدي تدريس" کورس جوړول | ژور تعليمي تحول |

### 3 د دعوت لپاره

| طرز | پلان | مثال |
|---|---|---|
| خطابه | هره خطبه د يو آيت د عملي مفهوم پر محور | (العدل، الإصلاح، الأمانة) |
| رسانه | "رسالة القرآن کريم للواقع" خپروني لړۍ | تلويزيوني/آنلاين دعوت |
| دعوتي روزنه | د آيتونو پر مقاصدو ولاړ تربيت | د "الرحمة في الدعوة" منهج |

### 4 د اداري لپاره

| اداره | اصلاحاتي محور | عملي ګام |
|---|---|---|
| تعليمي اداره | د نيت، امانت، او عدالت اصلونه د کار سيستم ته راوستل | د شريعت اخلاق اداري ميثاق جوړول |
| دعوتي مؤسسه | د قرآن کريم د هدايت پر بنسټ ستراتيژي | "العدل والرحمة" د ماموريت شعار |

| اداره | اصلاحاتي محور | عملي ګام |
|---|---|---|
| خیریه اداره | د زکاة، وقف، او انفاق نظام د مقاصدو له مخې جوړول | "فقه الإنفاق" ورکشاپونه |

**5** د ټولنې لپاره

| برخه | د قرآن کریم غوښتنه | عملي تطبیق |
|---|---|---|
| کورنۍ | مودت او رحمت | د قرآن کریم پر اساس د کورني ژوند کورسونه |
| اقتصاد | عدل او امانت | د حلال رزق او امانتدارۍ کمپاین |
| ټولنیز اصلاح | تعاون علی البر | د محلي شوراګانو د اصلاح ورکشاپونه |

### ج ـ د عملي تطبیق نقشې جوړول

- **مهالویش :** درې پړاوونه (۱- پوهه، ۲- تربیت، ۳- تطبیق)
- **وسایل :** جزوې، مډیایي مواد، د استادانو روزنه
- **شاخصونه :** د فکري بدلون اندازه، د عدل عملي نښې، د دعوت اغېز
- **اداري همغږي :** د هرې ادارې دننه د "قرآن کریمي مشروع" واحد جوړول

## عبادت او عابد :

عابدان مونږ په خپله ټولنه کې وینو او هغوی زمونږ نموني (الګو) دی، لیکن له بده مرغه زمونږ دکلي شیخ ته د عبادت ټول اړخونه نه دي معلوم، نو هغه فقط ډیر نوافل لمونځونه کوي، او یا داسې اعمال کوي چې هغه له اتباع نه لرې وي تر څو تکثیر د عبادت راشي.

او مونږ هم د هغوی تقلید کوو، په دې سره زمونږ اکثره قواوې په غیر اهمو موارد کې ضایع بنی.

دلته زه د عباداتو یو لنډ فهرست لیکم، چې زمونږ عباد ( دعبادت مینه وال) وروته د وقت او حالت ضرورت پر بنا یو له دغو عباداتو څخه عملی کړي، او دا ورته معلومه شي چې عبادات محصور نه دي، او د ټولو عباداتو په عملي کولو سره یوه سالمه ټولنه جوړیږي.

البته عبادتونه دوه ډوله دي : یو هغه اعمال دي چې شریعت یې د عملي کولو غوښتنه را څخه کړي وي لکه،

أولا: الصفات المستحبة - :

الابتهال -الاتباع -الاجتماع -الاحتساب -الإحسان -الإخاء -الإخبات -الإخلاص -الأدب -الإرشاد -الاستئذان -الاستخارة -الاستعاذة -الاستعانة -الاستغاثة -الاستغفار -الإستقامة -الإسلام -الأسوة الحسنة -الإصلاح -الاعتبار -الاعتذار -الإعتراف بالفضل -الاعتصام -الإغاثة -إفشاء السلام -إقامة الشهادة -أكل الطيبات -الألفة -الأمانة -الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر -الإنابة -الإنذار -الإنصاف -الإنفاق -الإيثار -الإيمان -البر -بر الوالدين -البشارة -البشاشة -البصيرة والفراسة -البكاء -التأمل -التأني التبتل -التبليغ -التبين (التثبت) -التدبر -التذكر -تذكر الموت -التذكير -التسبيح -التعارف -التعاون على البر والتقوى -تعظيم الحرمات -التفاؤل -تفريج الكربات -التفكر -التقوى -التكبير -تكريم الإنسان -تلاوة القرآن -التناصر -التهليل -التواضع -التوبة -التوحيد -التودد -التوسط -التوسل -التوكل -التيسير -التيمن -الثبات -الثناء -جهاد الأعداء -الجود -الحجاب -الحج والعمرة -الحذر -حسن الخلق -حسن السمت -حسن الظن -حسن العشرة -حسن المعاملة -حفظ الأيمان -حفظ الفرج -حق الجار -الحكمة -الحكم بما أنزل الله -الحلم -الحمد -الحنان -الحوقلة -الحياء -الحيطة -الخشوع -الخشية -خفض الصوت -الخوف -الدعاء -الدعوة إلى الله -الذكر -الرأفة -الرجاء -الرجولة -الرحمة -الرضا -الرغبة والترغيب -الرفق -الرهبة والترهيب -الزكاة -الزهد -الستر -السخاء -السرور -السكينة -السّلم -السماحة -السماع -الشجاعة -الشرف -الشفاعة -الشفقة -الشكر -الشهامة -الشورى -الصبر والمصابرة -الصدق -الصدقة -الصفح -الصلاة -الصلاح -صلة الرحم -الصمت وحفظ اللسان -الصوم -الضراعة والتضرع -الطاعة -طلاقة الوجه -الطمأنينة -الطموح -الطهارة -العبادة -العدل والمساواة -العزة -العزم والعزيمة -العطف -العفة -العفو -العلم -علو الهمة -العمل -عيادة المريض -غض البصر -الغيرة -الفرار إلى الله -الفرح -الفضل -الفطنة -الفقه -القسط -القصاص -القناعة -القنوت -القوة والشدة -قوة الإرادة -كتمان السر -الكرم -كظم الغيظ -كفالة اليتيم -الكلم الطيب -اللين -مجاهدة النفس -محاسبة النفس -المحبة -المداراة -المراقبة -المروءة -المسارعة في الخيرات -المسئولية -المعاتبة -معرفة الله عز وجل -المواساة -النبل -النزاهة -النشاط -النصيحة -النظام -النظر والتبصر -الهجرة -الهدى -الورع -الوعظ -الوفاء بالعهد -الوقار -الوقاية -الولاء والبراء -اليقظة –اليقين

. دویم هغه عملونه دي چې شریعت یې ترک راڅخه غوښتی وی او مونږ هغه د الله د رضا لپاره ترک کړو لکه،

ثانیا: الصفات المذمومة - :

الابتداع -اتباع الهوى -الأثرة -الإجرام -الإحباط -الاحتكار -الأذى -الإرهاب -الإساءة -الاستهزاء -الإسراف -الإصرار على الذنب والعناد -إطلاق البصر -الإعراض -الاعوجاج -الافتراء -إفشاء السر -الإفك -أكل الحرام -الإلحاد -الأمر بالمنكر والنهي عن المعروف -الإمعة -الأمن من المكر -الانتقام -انتهاك الحرمات -الإهمال -البخل -البذاءة

-البذاذة -البطر -البغض -البغي -البلادة (عدم الفقه) -البهتان -التبذير -التبرج -التجسس -التحقير -التخاذل -التخلف عن الجهاد -ترك الصلاة -التسول -التشامل -التطفيف -التطير -التعاون على الإثم والعدوان -التعسير -التفرق -التفريط والإفراط -التكاثر -التكلف -التناجش -التنازع -التّنصّل من المسئولية والتّهرّب منها -التنفير -التهاون -التولي -الجبن -الجحود -الجدال والمراء -الجزع -الجفاء -الجهل -الحرب والمحاربة -الحزن -الحسد -الحقد -الحكم بغير ما أنزل الله -الحمق -الخبث -الخداع -الخنوثة والتخنث -الخيانة -الدياثة -الذل -الربا -الردة -الرشوة -الرياء -الزنا -الزندقة -السحر -السخرية -السخط -السرقة -السفاهة -سوء الخلق -سوء الظن -سوء المعاملة -الشح -شرب الخمر -الشرك -الشك -الشماتة -شهادة الزور -صغر الهمة -الضعف -الضلال -الطغيان -الطمع -طول الأمل -الطيش -الظلم -العبوس -العتو -العجلة -العدوان -العصيان -عقوق الوالدين -العنف والإكراه -الغدر -الغرور -الغش -الغضب -الغفلة -الغل -الغلو -الغلول -الغي والإغواء -الغيبة -الفتنة -الفجور -الفحش -الفساد -الفسوق -الفضح -القتل -القدوة السيئة -القذف -القسوة -قطيعة الرحم -القلق -القنوط -الكبر والعجب -الكذب -الكرب -الكسل -الكفر -الكنز -اللغو -اللهو واللعب -اللؤم -المجاهرة بالمعصية -المكر والكيد -المن بالعطية -موالاة الكفار -الميسر -النجاسة -النجوى -النفاق -نقض العهد -النقمة -نكران الجميل -النميمة -الهجاء -الهجر -هجر القرآن -الوسوسة -الوهم -الوهن -اليأس .

نو ما د دي اعمالو فهرست ځکه ذکر کړ چې شریعت له مونږه هغه غواړي چې زمونږ د ځان، ټولنې، دنیا او آخرت پکښې ګټه وي

او مونږ له هغو اعمالو څخه منع کوي چې زمونږ، زمونږ دټولنې، د دنیا او آخرت پکښې تاوان وي.

او که مونږ عبادت د اتباع په شکل کې او دوخت د غوښتنې مطابق وکړو خیر د دنیا او آخرت به مو نصیب شي ان شاء الله .

**یادونه:** زه به انشاء الله دا ټول اصطلاحات وروسته پښتو ژبه کې تشریح کړم.

عبادت او عابد ـــ د مفکورې اصلاح

مقدمه: د عبادت د مفهوم تحریف

په ډېرو کلیو او ښارونو کې "عبادت" یوازې د نفلونو، لمونځونو، یا ظاهري الفاظو ذکرو په کثرت پورې تړل شوی دی، حال دا چې عبادت د **اتباع، طاعت، او إصلاح** جامع نظام دی.
کله چې یو شیخ یا متدین کس د اتباع له روح پرته نوافل زیات کړي، نو دا د عبادت "کمیت" دی، نه "کیفیت".

کله چې عبادت له اتباعه بېل شي، نو له حقیقت نه جلا کېږي، او د "عادت" او "تقلید" بڼه خپلوي.
له همدې امله امت د "اتباع" له محوره وتلی، او له همدې امله عبادت د "تقلیدي عادت" بڼه نیولې ده، نه د "عقلي اطاعت" او "شرعي شعور" بڼه.

**د عبادت واقعي تعریف:**

العبادة هي اسم جامع لكل ما يحبه الله ويرضاه من الأقوال والأفعال الظاهرة والباطنة.

▧ **یعنې:**
عبادت هر هغه کار دی چې الله پرې خوښېږي — که د زړه عمل وي، لکه إخلاص او توکل، که د بدن عمل وي، لکه لمونځ او جهاد، که د عقل عمل وي، لکه تفکر او تدبر، او که د ټولنې اصلاح وي.

◇ **نو عبادت درې بعدونه لري:**

1. **روحاني عبادت** :نیت، خشوع، اخلاص، صبر، شکر...
2. **عملي عبادت** :لمونځ، زکات، جهاد، صدقه، اصلاح...
3. **اجتماعي عبادت** :عدل، نصیحة، إخاء، إصلاح، تعاون...

نو که یو څوک د الله لپاره د خلقو ترمنځ اصلاح کوي، یا صدق کوي، یا علم خپروي — دا ټول عبادت دي.

⊛ د اتباع او عبادت اړیکه

قُلۡ إِن كُنتُمۡ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِي يُحۡبِبۡكُمُ ٱللَّهُ (آل عمران: 31)

د عبادت ریښه د اتباع په خاوره کې ده.
بې اتباعه عبادت د انسان د نفس خواهشات پوره کوي، د الله رضا نه جلبوي.
نو هر عبادت چې له سنته نه وي اخستل شوی، د **هوا** عبادت دی، نه د **هُدی**.

⚲ **قاعده:**

كل عبادةٍ بلا اتباعٍ بدعة، وكل اتباعٍ بلا نيةٍ عادة.

**د عبادت دوه لوی محورونه:**

*الف) العبادات المطلوبة (الأعمال المأمور بها):*

دا هغه اعمال دي چې شريعت يې غوښتنه کړې او د عبادت روح ځرګندوي — خو چې د الله د رضا لپاره وي.
ما چې کوم فهرست ورکړی، دا ټول د "صفات العابدين" مظاهر دي.
دا صفات د انسان ټول روحاني، اجتماعي او تمدني اړخونه رانغاړي:

- **روحاني بعد** :إخلاص، توكل، إنابة، صبر، شكر، يقين...
- **اجتماعي بعد** :إصلاح، إخاء، نصيحة، عدل، أمانة...
- **تمدني بعد** :علم، نظام، مسؤولية، عمل، قوة الإرادة...
- **دعوي بعد** :دعوة، تبليغ، جهاد، إصلاح، حكمة...

🕮 د دې ټولو تر شا هدف د انسان تزکیه او د امت ترمیم دی.

نو دا ټول د "عبادت د نظام" برخې دي — عبادت يوازې په لمانځه او روژې پورې محدود نه دی، ګرچې هغه يې اساسي ستنې دي.

*ب) الصفات المذمومة (الأعمال المنهي عنها):*

دا هغه صفات دي چې شريعت يې د انسان له فطرت، ايمان، او ټولنيز نظم سره مخالف ګڼي.
که موږ د دې منفي صفاتو څخه ځان وساتو، نو دا هم "عبادت" دی، ځکه چې الله د معصيت پرېښودل هم د عبادت له ډولونو ګڼي.

| روحاني فساد | اجتماعي فساد | تمدني فساد |
|---|---|---|
| الكبر | الظلم | الفساد |
| الرياء | الغيبة | التهاون |
| الحسد | الغدر | الكسل |
| الغرور | البخل | التفريط |

| روحاني فساد | اجتماعي فساد | تمدني فساد |
|---|---|---|
| الجهل | قطيعة الرحم | الفوضى |

ترك المعصية عبادةٌ بتركها لله.

نو که څوک له ريا، دروغو، يا ظلم نه ځان وساتي — دا هم عبادت دی، لکه څرنګه چې لمونځ عبادت دی.

نو عبادت یوازې د اعمالو "کول" نه دی، بلکې "نه کول" هم عبادت دی — که د الله لپاره وي.

**د عبادت مقاصد:**

| مقصد | آيت |
|---|---|
| د انسان تزکيه | (قد أفلح من زكاها) |
| د ټولنې اصلاح | (ولتكن منكم أمة يدعون إلى الخير) |
| د تمدن اعاده | (إن الله لا يغير ما بقوم حتى يغيروا ما بأنفسهم) |
| د الله د بندګۍ تحقق | (وما خلقت الجن والإنس إلا ليعبدون) |

**د عبادت د ضایع کېدو علتونه:**

| علت | نښه | پایله |
|---|---|---|
| د اتباع نشتوالی | بدعت: چې عمل د سنت له روحه پرته وي. | عمل بې ثمره |
| د اولویتونو ګډوډي | نوافل پر فرائضو مقدم<br>چې انسان نوافلو ته اهمیت ورکړي او فرضونه پرېږدي. | فکري انحراف |

| علت | نښه | پایله |
|---|---|---|
| ریا او عادت | د خلکو د نظر لپاره عبادت | د نیت فساد |
| علمي جهل | بې فهمه تقلید<br>چې عابد د شریعت اصول نه پېژني. | روحاني رکود |

**د عملي بدلون پلان (خلاصه):**

| مرحله | هدف | مثال |
|---|---|---|
| ۱ | عبادت د مفهوم له سطحي نه لوړه او ژوره پوهه | مطالعه د «مدارج السالکین» او «إحیاء علوم الدین» د عبادت بابونه |
| ۲ | د عبادت نیت اصلاح | هر عمل د الله د رضا لپاره کول |
| ۳ | د اتباع اصل | هر عبادت د سنت پر میزان سنجول |
| ۴ | د عبادت تنوع | د وخت او حالت مطابق د عبادت انتخاب — لکه علم، ذکر، اصلاح، دعوت، خدمت |
| ۵ | د صفاتو مجاهده | د مذمومو صفاتو پرېښودل د عبادت په نیت<br>هره اوونۍ یو صفت محاسبه کول |
| | د اصلاح نیت | اعمال د امت د فلاح لپاره کول |

# پایله

عبادت یوازې د محراب او سجادې نوم نه دی، بلکې د ژوند نظام دی.
کله چې عابد د اتباع، علم او اصلاح په روح عبادت وکړي، نو د انسان ژوند له "عادت" نه "رسالت" ته اوړي، او امت له "انعزال" نه "إصلاح" ته داخلیږي.

وَٱعۡبُدۡ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأۡتِيَكَ ٱلۡيَقِينُ (الحجر: 99)

که امت عبادت د اتباع، علم او مقاصدو په چوکاټ کې وکړي، نو د نوافلو پر ځای به د "خلافة الأرض" وظیفه عملي کړي، او امت به له "انهزام" نه "تمکین" ته داخل شي.

🕋 **تطبيقي جزوه:**

اوس به له ذکر شوي عبادتي فهرست نه یوه کلمه **مثلا** (العدل والمساواة) **را واخلو او نمونه يي تطبيقي جزوه** به پرې جوړه کړو، د قرآن کریم د دې جامع آیت پر محور:

**﴿إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾** *(النحل: 90)*

**"إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ" — د قرآن کریم هدایت په واقع کې**

🩶 **لومړی: د آیت تدبري تأمل (تدبر القرآن کریم)**

| ټکی | شرح | تدبري پوښتنه |
|---|---|---|
| إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ | د امر فاعل الله دی، یعني عدل الهي امر دی، نه انساني انتخاب | که الله د عدل امر کړی، نو د مسلمان عدالت ولې کم دی؟ |
| بِالْعَدْلِ | عدل د هر حق مستحق ته د خپل حق ورکول دی | د ملت په کومو ساحو کې دا عدل مفقود دی؟ |
| وَالإِحْسَانِ | د عدل نه هم لوړ مقام دی — د نېکۍ زیاتوالی | که ټولنه عدل نه لري، ایا احسان پاتې کېږي؟ |

| ټکی | شرح | تدبري پوښتنه |
|---|---|---|
| وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ | دا درې واړه د ظلم، فساد او استکبار مظاهر دي | زموږ ظلمونه له کومو ريښو راټوکيدلي؟ |
| يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ | نصيحت د عمل لپاره دی، نه د تلاوت لپاره | د نصيحت وروسته عمل څنګه تضمين کړو؟ |

⚖️ **دويم: فقهي او اصولي استنباط**

| فقهي اصل | د آيت دليل | استنباط |
|---|---|---|
| **العدل أصل في الأحكام والمعاملات** | "إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ" | هر حکم چې د عدل ضد وي، باطل دی |
| **الظلم محرّم مطلقًا** | "وَيَنْهَى عَنِ الْبَغْيِ" | د شخص، نظام او دولت هر ډول ظلم حرام دی |
| **المقصد العام للشريعة: إقامة العدل** | ټول انبياء په عدالت مبعوث شوي | د شريعت مقاصد (حفظ الدين، النفس...) ټول د عدل محور لري |
| **العدل مقدَّم على الإحسان في النظام العام** | ترتيب آيت: عدل ← إحسان | دولت او اداره عدل ته مکلفه ده، احسان ته مشوّقه |

🌍 **دريېم: زمونږ واقعيت سره مقايسه**

| ساحه | د آيت غوښتنه | اوسنی حالت | تشخيص |
|---|---|---|---|
| **قضايي عدالت** | انصاف، قانوني توازن | محلي نفوذ، شفاعت، شخصي تړاوونه | د نظامي عدالت پر ځای اجتماعي فشارونه |

| ساحه | د آيت غوښتنه | اوسنی حالت | تشخيص |
|---|---|---|---|
| **اقتصادي عدالت** | د بيت المال امانت، زکاة عادل وېش | طبقاتي تفاوت، اداري فساد | د بيت المال بېعدالتي |
| **تعليمي عدالت** | د علم فرصت د ټولو لپاره | د فقير زامن له زدهکړې محروم | د علم طبقاتي نظام |
| **اجتماعي عدالت** | د ښځو، يتيمانو، فقيرانو حق | تبعيض، زورواکي، قبايلي فشار | د ضعيف استثمار |
| **اداري عدالت** | د مسؤليت پر اساس دنده | واسطه، پارټي، قوم | د مسووليت معيار له منځه تللی |

### 🕌 څلورم: د دعوت، تعليم او اداري لپاره تطبيقي ماډلونه

#### 1️⃣ د فردي عدل روزنه

| تمرين | هدف | وسيله |
|---|---|---|
| د خپل نفس سره عدل — د ګناه نه ځان ساتل | د "العدل مع النفس" احساس روزل | د مراقبې او محاسبې دفتر |
| د کورني عدل تمرين (د ښځې، اولاد، والدينو سره) | عدل د کور بنسټ شي | د "البيت العادل" کورس |
| د معاملاتي عدل تمرين | د صداقت او امانت تمرين | د ورځني تجارت د صداقت ژورنال |

#### 2️⃣ د تعليمي عدل ماډل

| محور | تطبيق | نتيجه |
| --- | --- | --- |
| د علمي عدل روزنه | د فکري تنوع درناوی، د اختلاف آداب | د فکر اعتدال |
| د تدريس عدل | شاګرد ته د استعداد مطابق فرصت ورکول | د زده کوونکو د عدل حق |
| د ارزونې عدل | بېطرفه امتحان، د اخلاقو معيار | د عدل فرهنګ په علمي محيط کې |

### 3 د دعوت عدل ماډل

| ساحه | تطبيقي ګام | نتيجه |
| --- | --- | --- |
| په خطابه کې | له قرآن کريمه د عدل د مفهوم شرح، د ظلم ريښې ځرګندول | د فکري عدالت بيداري |
| په دعوتي کار کې | دعوت د عدالت د تأمين لپاره عملي پروګرام شي | دعوت = د اجتماعي نظام اصلاح |
| په ميديا | "عدالت د امت زړه دی" لړی | د عامه وو شعور لوړول |

### 4 د اداري عدل ماډل

| برخه | ګام | نتيجه |
| --- | --- | --- |
| د کارکوونکو حقونه | معاش، فرصت، درناوی په عدل | د اداري اعتماد |
| د پرېکړې نظام | د شورا او شفافيت بنسټ | د ظلم مخنيوی |

| برخه | ګام | نتيجه |
|---|---|---|
| د اخلاقو کوډ | پر آيت ولاړ د ادارې اخلاقي منشور | قرآن کريمي ادارتي فرهنګ |

🏛️ **پنځم: د ټولنې لپاره د عدل عملي نقشه**

| پړاو | عملي ګام | تمه شوې اغېزه |
|---|---|---|
| ۱ | د "العدلُ أساسُ الحکم" کمپاين | عامه پوهاوی |
| ۲ | د "بيت العدل المحلي" شورا جوړول | د محلي ظلم مخنيوی |
| ۳ | د ښوونځيو او مدرسو کې د عدل نصاب | د راتلونکو نسلونو سره عدالت محوري |
| ۴ | د مياشتني عدل څار راپورونه | شفافيت او محاسبه |
| ۵ | د خطيبانو او ائمه وو لپاره د عدل خطبې مجموعه | فکري يووالی |

🧭 **شپږم: د عملي تطبيق مهالوېش**

| پړاو | موده | کارونه | مسؤل |
|---|---|---|---|
| پوهه | ۳ مياشتې | د آيت تدبر، حلقات | د مدرسې استادان |
| تربيت | ۶ مياشتې | د عدل عملي تمرينونه | دعوتي اداري |
| تطبيق | ۱۲ مياشتې | د اداري او ټولنيزو ماډلونو ازموينه | شوراګانې او مشران |

🌿 پای:

«إِنَّ اللهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ» دا آیت د انسان، اداري، او امت ټول نظام په اعتدال او توازن کې ساتي.

که دا یو آیت ژوندی شي، ظلم، فساد، او فحشاء به ټول له منځه ولاړ شي.

او دا هله ممکن ده چې مونږ عبادت ته خپل اصلي، شرعي، پراخه مفهوم وکاروو.

## لغوي، صرفي، نحوي، بياني، او اعجازي ژبنی زاويې څېړنه.

### 🌿 ۱. د لغوي تحليل

| کلمه | ريشه | لغوي معنا | توضيح |
|---|---|---|---|
| إِيّاكَ | ضمير منفصل (مفعولي) | تاته، يوازې تاته | ضمير مفعولي د تأکيد او تخصيص لپاره راغلی |
| نَعبدُ | (ع ب د) | بندګي کوو، اطاعت کوو له خضوع سره | عبادة = غاية الخضوع والاخلاص مع غاية الحب |
| وَ | حرف عطف | او | د دواړو جملو ترمنځ وصل – بندګي او استعانت یو ځای کوي |
| إِيّاكَ (ثانياً) | تکرار د تاکيد لپاره | يوازې تاته | د وحدانيت او انحصار معنا ورکوي |
| نَستعينُ | (ع و ن) | مرسته غواړو | استعانه = طلب العون من القادر على الإعانة |

### 🌿 ۲. صرفي تحليل

| كلمه | باب صرفي | صيغت | نوع | توضيح |
|---|---|---|---|---|
| **نعبدُ** | فَعَلَ – يَفْعُلُ (عَبَدَ – يَعْبُدُ) | مضارع مرفوع | فعل متعدي | د دوام او تجدد معنا لري: موږ بندګي کوو (په دوامداره توګه) |
| **نستعينُ** | استفعل (استعان – يستعين) | مضارع مرفوع | فعل متعدي | "استفعل" د طلب معنا ورکوي: موږ مرسته غواړو |
| **إيّاك** | ضمير | مفرد مذكر مخاطب | مفعول به مقدم | د انحصار معنا ته وسيله ګرځېدلې |

## 🌿 ٣ .نحوي تحليل

**التركيب:**

**إيّاك نعبدُ وإيّاكَ نستعينُ**

| برخه | نحوي نقش | توضيح |
|---|---|---|
| **إيّاكَ** | مفعول به مقدّم | د انحصار او حصر لپاره مخکې راوړل شوی |
| **نعبدُ** | فعل مضارع، فاعله ضمير مستتر (نحن) | معنا: موږ بندګي کوو |
| **وَ** | حرف عطف | جملې يوځای کوي |
| **إيّاكَ** | مفعول به مقدّم دوهم ځل | بيا تكرار د تأكيد لپاره |
| **نستعينُ** | فعل مضارع، فاعله ضمير مستتر (نحن) | معنا: موږ مرسته غواړو |

🔸 نحوي اعجاز:

تقديمُ المفعول به ("إياك") على الفعل ("نعبد") = **حصر العبادة في الله**

يعني:

«نه بل چا ته، بلکې يوازې تا ته بندګي کوو.»

## 🌿 ۴. بلاغي او بياني اعجاز

| **وجه اعجاز** | **بيان** | **وضاحت** |
|---|---|---|
| **تقديم وتأخير** | تقديم «إيّاك» د حصر او انحصار لپاره | د بندګۍ حق يوازې د الله دی |
| **تكرار لفظ «إيّاك»** | د دوهم ځل تکرار - د خلط احتمال له منځه وړلو لپاره | که يو ځل راغلی وای، معنا به دا وه: «د تا بندګي کوو او مرسته غواړو» — يعني ممکن مرسته له نورو هم. تکرار دا خطر ختم کړ |
| **الجمع بين العبادة والاستعانة** | د توکل او عمل توازن | بندګي = عمل، استعانه = توکل |
| **انتقال ضمير الجمع (نعبد، نستعين)** | د جمع ضمير د امت وحدت ځرګندوي | دا امت د يو رب، يو عبادت، او يو هدف درلودونکی دی |
| **اختصار د معنا په اعجازي عبارت** | په دوو کلمو کې د ژوند فلسفه | ټول قرآن کريم د دې آيت په مفهوم راټول شوی دی: توحيد + عمل + توکل |

## 🌿 ۵. ژبني بصيرت او دقيق فهم

1. **إيّاكَ** د انحصار، اخلاص، او توجه ځرګندونه کوي؛
دلته انسان ټول ځان خالص د خپل رب مخې ته ږدي.
2. **نعبدُ** د بندګۍ ټول ابعاد رانغاړي:
ـــ علم، عمل، اخلاق، او نيت.
بندګي يوازې لمونځ نه، بلکې ټول ژوند دی.

3. **نستعينُ** د انسان عجز او احتياج څرګندوي:
بنده په خپل ځواک نه، بلکې د رب په مدد ولاړ دی.

4. دا آیت د **بنده د روح حرکت** دی:
له معرفت نه ← بندګی ته ← استعانت ته ← هدايت ته.

## ۶. د قرآن کريم اعجازي جوړښت

| بعد | اعجاز |
|---|---|
| **بلاغي اعجاز** | دوه جملې، يو نظم، بېپايه معناوې |
| **فکري اعجاز** | ټول توحيد، شريعت، او اخلاص په دوو کلمو کې |
| **نظامي اعجاز** | لومړی عبوديت (عمل)، بيا استعانت (توکل) — سم ترتيب |
| **تربوي اعجاز** | دا آيت انسان له انانيت نه اخلاص ته باسي |
| **تدبري اعجاز** | له "الحمد لله" نه وروسته د "إيّاك نعبد" راتګ يو منطقي ترتيب دی :ستا د حمد نتيجه دا ده چې زه يوازې ستا بنده يم. |

## ۷. ژبني ـ روحاني نغمه

**إيّاك نعبدُ** =زه ستا بنده يم، نه د مال، نه د شهرت، نه د نظام.
**وإيّاك نستعينُ** =زه ستا مدد ته اړ يم، نه د خلکو، نه د وسيلو.
دا د **انسان آزادي** ده — بندګي يوازې د خالق.

په لنډه جمله کې:

دا آيت د انسان د ټول ژوند "دستور العمل" دی.
په دې آيت کې ټول اسلام راټول دی:
**توحيد، اخلاص، عمل، او توکل.**

## 📖د قرآن کريم د تدبر او عملي ژوند پروژه

## (د خدای د کلام په رڼا کې د امت فکري بيداري)

**غوښتنه:**

**قدرمنو مؤمنانو!**
قرآن کريم د بشريت د هدايت او د ژوند د سمون بشپړ نظام دی. دا کتاب د الله له لوري د انسان د فطرت، عقل او ټولنې د توازن لپاره نازل شوی دی.

قرآن کريم يو داسې کتاب دی چې هر انسان، که په عربي ژبه په روانه توګه پوه شي، ولو که کومې اکادمۍ زده کړې يې هم نه وی کړي، او په تدبر سره يې ولولي خپل الله، آخرت او ټولنيز عادل ژوند ته مستقيمه لاره پيدا کولی شي ځکه الله تعالى فرمايي:

**وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ [القمر: 17]**

او که يو انسان د دنيا ټول علوم او فلسفې لوستي وي، خو چې د قرآن کريم څېړنه په تدبر او بې طرفانه توګه شروع کړې نو د قرآن کريم ژور علم او مفاهيمو ته به د ايمان او يقين سلام وړاندې کړي ځکه الله تعالى فرمايي:

**إِنَّمَا يَخۡشَى ٱللَّهَ مِنۡ عِبَادِهِ ٱلۡعُلَمَٰٓؤُاْۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ [فاطر: 28]**

او الله تعالى فرمايي:

**مَّا تَرَىٰ فِي خَلۡقِ ٱلرَّحۡمَٰنِ مِن تَفَٰوُتٖۖ فَٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ هَلۡ تَرَىٰ مِن فُطُورٖ 3 ثُمَّ ٱرۡجِعِ ٱلۡبَصَرَ كَرَّتَيۡنِ يَنقَلِبۡ إِلَيۡكَ ٱلۡبَصَرُ خَاسِئٗا وَهُوَ حَسِيرٞ [الملك: 3-4]**

او ځکه چې قرآن کريم ژبني بې ساريتوب، بلاغت او معجزانه ادبي سبک، داخلي اتساق او منطقي ثبات، اخلاقي او ټولنيز ارزښتونه او لارښوونې، تاريخي او کلتوري اغېز په هر سورت او آيت کې لري

او دا نتيجه لاس ته راوړل، صحيح فهم، عملي تطبيق، له هوی سره د تضادونو او شکونو مخنيوی ته ضرورت لري، او د دې هدف لاس ته را وړلو لپاره د هرعصر علماؤ کرامو د تفسير کوشش کړی او کوي يې، او دا سلسله به تر قيامته پورې روانه وي خو هيڅ څوک به د دې بحر عمق ته ونه رسيږي ځکه الله تعالى فرمايي:

**قُل لَّوْ كَانَ ٱلْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ ٱلْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي** [الكهف: 109]

ما چې د قرآن کريم د آيتونو څېړنه شروع کړې دا يو فردي انساني له عجز نه ډکه هڅه ده، نو ځکه له خپلو ټولو مسلمانانو ورونو څخه د همکارۍ طمعه لرم، او الله نه غواړم چې په خپله هڅه کې کامياب او له مأيوسۍ څخه وژغورل شم، نو:

1 – د شريعت له علماءکرامو څخه هيله لرم چې په خپل علم سره د انلاين وسايلو له لارې راسره لارښود او همکار شي

2 - د پښتو ژبې پوهانو ښخه هیله لرم چې د متن په اصلاح کې په انلاین بڼه راسره همکار شي

3 - د رسنیو چلونکو نه هیله لرم چې په نشر کې راسره همکار شي

4 - له مالدارانو ښخه هیله لرم چې په انفاق في سبیل الله سره د وسایلو، مکان، د علماؤ په تنخواه، او تجمع کې راسره همکار شي

5 – له عامو مسلمانانو ورونو ښخه هیله لرم چې په علم، عمل، او دعاکې راسره ملګري شي

تر څو وکولی شم چې دا پروژه لکه ښنګه چې ور سره لایقه ده پر مخ بوځم.

🌿 **پایله:**

دا پروژه یوازې یو علمي کار نه دی، بلکې د امت د فکري بیدارۍ او عملي اصلاح پیل دی. که هر یو مؤمن د خپل وس مطابق راسره برخه واخلي، نو دا به د الله په نصرت یو مبارک نهضت شي.

**وَقُلِ ٱعْمَلُوا۟ فَسَيَرَى ٱللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُۥ وَٱلْمُؤْمِنُونَ**
[التوبة: 105]

**اللهم اجعل القرآن ربيع قلوبنا، ونور صدورنا، وجلاء أحزاننا، وذهاب همومنا.**
**اللهم وفّقنا لما تحب وترضى، واجعل عملنا خالصًا لوجهك الكريم.**

---

✳️ **د تماس او ګډون لپاره:**

**ایمیل:** dequrantadburpashto@protonmail.com

**تویټر:** تدبر پښتو @PsTdbr32975

**فیسبوک:** تدبر پښتو https://www.facebook.com/share/1BVNT3H6Qy/

**ټلیګرام:** تدبر پښتو t.me/pashtotadbur

**په الله توکل کوم، او د مؤمنانو له دعا، علم او مرستې تمه لرم.**
والله ولي التوفيق 🌸

لیکونکی: طالب العلم – م . ح . ع